

Чўлпон Эргаш

КАРВОН КЕЛАР

Достон ва шеърлар

Тошкент
Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети
«Ёш гвардия» нашриёти
1990

ISBN 5—633—00428—0

Ч 4702570200—47
356—(04)—90 45—90

© Чўлпон Эргаш. Қарвон келар, 1990

ТОШКЕНТ ОҶАНГЛАРИ

(Шу номли туркумдан)

Б и р и н ч и қ ў ш и қ

Устоз Шайхзода шеъри бир бўстон,
Ундан қанотланиб, йўл тутдим бугун.
«Наср — оғир карвон, назм — чопагон»,
Ешлик ўти бёрдир назмда устун,
Беором куйлади Тошкентни устоз,
Мен фақат бир қўшиқ дардида зорман.
Ҳайкал қўйиб кетди шаҳримга у соз,
Тошкент камолида бугун мен борман.

Қайтадан дунёга келдим мен бунда,
Уғлим Абдулҳамид бундан мустасно.
Еш бир йигит эдим, гўр эдим жуда,
Ёришди кўзимда олам шу асно.
Кўз очиб, орттирдим қанча дўст-ёрон,
Англаб етдим яна Ватан қадрини.
Бу бой давлат қўлга кирмади осон,
Ичимга ютдим мен қишлар қаҳрини.

Тошкент ўзим каби паст бўйли эди,
Машҳур эди аммо жаҳон-оламга.
Қуёшга қўл чўзар бу шаҳар энди,
Мен қўл узатгандай узоқ онамга.
«Ота!..» деб уйқумда тўлғонган каби,
Қаттиқ чўчиб тушди Тошкент бир саҳар.
Титраб-қақшагандай эл-юрт асаби,
Ларзага келди-ку бутун бир шаҳар!

Ҳар ким ҳар нима деб йўяр бу кунни,
Мен дейман, туғилар қайтадан пойтахт.
Долғалар бағрида йўрғаклаб уни,
Тағин юксакларга олиб учар бахт!
Эртақларда ботир туғилган каби,
Она арслон бўлиб ўкирар замин.
Туғилиши унинг шу бўлса, ҳали,
Йигит бўлганида не кечар замон!:-

Дўстлик занжиридан бош эгди само,
Мангуга боғландик ўн беш биродар.
Дўстлик, сен ўзингсан ҳаммадан даҳо,
Яна юз йиллардан ўзинг бер хабар!
Елғиз бир шаҳармас, истаса дўстлик,
Эрк олиб беришга қудрати етар.
Биз ошиб доволар, карвондек кўчдик,
Бу карвон интизор тонгларга элтар.

Қаддин рөстлар экан бинёлар, холос,
Бизга ҳам умидвор тикилди дунё.
Осмондан тушгандай бир шаҳар нохос,
Сайёҳ босиб кетди Тошкентни, оҳ-ҳо!..
Парвозга отланган семурғ қуш монанд,
Пойтахт ҳар төмонга ёйди кенг қулоч.
Ип эшолмай қолди қадим Самарқанд,
Осмон уйлар узра қуёш бўлди тож!

ЗИЛЗИЛА

Бугун бир туш кўрдим:
Уйнатиб пичоқ,
Улдирмоқ бўлармиш онамни биров.
«Қутқар!»— деб ёлворар эмиш у, бироқ
Мени ҳам кишанлаб қўйган эмиш ёв.

Кимнингдир аламли фарёди шу дам
Бўғзимдан тутгандай уйғондим чўчиб:
Гўдакнинг кафтидек бир парча хонам
Осмонга сапчирди, сувоғи кўчиб.

Бир нафас ақлимдан бўлдимужудо,
Кўчага отилдим, қувгандай илон.
Ер ҳам силкинишдан тиндию, аммо
Зилзила бөшлади ваҳима, гумон:

Кимдир тун кўйнида қўл чўзиб кўкка,
Худога ёлворар қилмиши учун.
Бировлар кулфатда кўз ёши тўкса,
Менинг кўзларимда ғазабнок учқун!

Ростдан ҳам қиёмат бошланган каби;
Одамлар қалбига ғулгула тушди.
Ана, кўз олдимда қалтираб лаби,
Осмонга учмоқда бировлар ҳуши.

Уйғотмоқ бўлгандай кўпларни яна,
Гумбурлаб, асабий тебранади ер:
Кўзини очолмай аллаким, аҳ-ҳа,
Кимдандир нолийди норизо ва дер:

«— Одамлар ҳаёни унутиб қўйди,
Нопоклик ҳукмини юритмоқда жим:
Қусурли ҳаётдан тупроқ ҳам тўйди,
Ерни титратмоқда гуноҳи азим:::»

«Йўқ, йўқ!..» деб, жар солгим келади шу дам,
Аммо бир андиша йўлимни тўсар..
Кучукдан ҳайиқар ит қопган одам,
Маймун ҳам маймундан кулармиш... дўстлар!

Чиндан фош бўлгандай эл ичра сири,
Эвоҳ, эгри қўллар қақшар қалтираб.
Кўз олдига келиб жирканч қилмиши,
Лолдир айри тиллар, додлар қалдираб.

Қалима қайтарар аллаким шу вақт,
Охират азоби тушгандай бошга.
Бирон-бир савоб иш қилмабди, бебахт,
Йўқ энди чораси тавбадан бошқа.

Мен ҳам ўз гуноҳим эслайман, ҳайҳот,
Наҳот ҳақ олдида берурман жавоб!

Бир кимса дилини қилдимми обод?
Умр дафтаримда бормикан савоб?

Баъзилар панада тарқатар миш-миш:
«Тошкентни ер ютиб кетармиш бутун».
«Тоғ ўсиб чиқармиш», «денгиз бўлармиш»,
«Ун бир балл зилзила бўлармиш бугун...»

О, қора кўзларим, каммиди ўзи
Ғамлардан тикланган бу қадим тоғлар?
Бутун бир уммон-ку ахир ер юзи,
Уммонки, яратмиш шу азим тоғлар!..

Пайғамбарлик қилманг олдиндан, қўйинг,
Усиз ҳам тонгларни кутамиз дилтанг.
Азага айланиб турганда тўйинг,
Панада ноғора қоқгувчи бўлманг.

Бу гаплар менсиз ҳам аёндир сизга,
Оқни кўк демасман, донолик қилиб.
Насиб этсин учун шу тупроқ бизга.
Дейманки, қадамни ташлайлик билиб.

Хўш, нечун нотинч бу еримиз, дерсиз,
Кимларга ишора бу қалқиш, бу сас?
Ҳамон орамизда яшайди, эсиз,
Қўрғошин одамлар — тепса тебранмас.

Шудир тонг йўлида хўмрайган шарпа,
Шудир қўшиғимда йиғлатган мени.
Гапир, эй, қалбимни яхлатган нарса,
Қўзғата олдимми зилзила сени?!

Бўлмаса дунёда шундайлар асти,
Жиловлаб олардик қачонлар ерни.
Бўлмасди одамнинг баланди, пасти,
Ўзида бўларди барчанинг эрки...

Бироз кўксимизга шамол тегса, оҳ,
Унутиб қўямиз ўзгани бехос.
Биревга сахийлик қиламан деб гоҳ,
Узгалар дилини офритамиз. Рост.

Ҳикматлар тўқиймиз ҳиммат бобида,
Яхшилик ҳақида жар соламиз, ҳа,
Бироқ сиз унутманг, дўстлар, гоҳида
Амал қилмаганмиз ўзимиз бунга.

Бирор қўй адашиб, кўчада қолса,
Қайриб, панага жойлаймиз сўзсиз.
Ногаҳон одамга кулфат чанг солса,
Қайрилиб боқмаймиз, хондай ўзимиз.

Йўқ, ундай қараманг, дўстларим, менга,
Узимни фаришта санамам кўпам,
Томчини денгиздан айирмоқ нега,
Урмонга ўт тушса, беомон чўп ҳам...

Одаму ҳаётнинг қадрига етиб,
Қилмиш — гуноҳларни эслаш-чун андак,
Билиб босиш учун қадамни энди,
Наҳот ер қимирлаб турмоғи керак?!

Гуноҳкор бандалар, титраманг, етар,
У қадар шувитмас инсонлар бети.
Дунёда яхшилар бўлмаса агар,
Қачонлар ер ютиб кетмасми эди!

Бут бўлур шаҳримиз, тин өлур ер ҳам,
Унутилиб кетар бу кунлар, аммо
Ваҳима, гумондан ларзага келган
Қалблар зилзиласин унутманг асло!

МУҲАББАТ САВДОСИ

Юз йиллик уйқудан уйғонганнамо,
Юлдузлар кўкига қарайман ҳайрон.
Бир бало бўлгандай, булуглар аро
Хўмрайиб аламла боқди осмон.

Борини худонинг йўлига атаб,
Узи юпун қолган шўрпешона эр —
Ярим оч чоракор қорнидек, ажаб,
Гулдираб, кўнглимни бузади бу ер.

Кўзларим кўзларга тушаркан бот-бот,
Оқпадар фарзанддек бўламан мулзам.
Нечун керак менга дилбар бу ҳаёт,
Ғамида бировни юпатмас бўлсам.

Қимнидир ахтариб қоламан ёниб,
Недандир юрагим ҳовлиқар, ўйнар,
Титроқ вужудимга ваҳима солиб,
Қайгадир етаклаб кетади ўйлар...

Бу кунлар ўткинчи, дейман-у яна
Беғубор ҳисларга эрк бераман тез.
Зухро ҳам тонг олди милтираб аста,
Субҳидам бағрига сингийди бу кез.

Бир ўзим қолгандек тонг билан, секин
Қимнидир эслайман ўксиниб, толиб.
Эслайману шодон дамларни, лекин
Яна ҳасратларга ботаман нолиб.

Бўлмаса дунёда қайғу ва аза,
Шу машъум силкиниш бўлмаса агар,
Жўралар, туш кўриб маза-бемаза,
Уйғонмас эдикми бунчалар саҳар.

Ким айтар бу кунлар ўткинчи, ёлғон,
Наҳот ишқимиздан қолмаса из ҳам!..
Бироқ меви тингланг:
Мен ҳам бир замон
Севиб қолган эдим бир қизни, қиз ҳам..:

Фақат шу қалбимни ўртайди ёмон,
Шудир балолардан асрагувчи ғам.
Игитлик ғурурим шу билан омон,
Меҳру муҳаббатдан яралган одам!

Зилзила олдида бу савдо, балким,
Тирноқ сурганчалик эмасдир, аммо
Мен учун дунёда муҳаббат борким,
Тирноқча келмайди зилзила асло!

Эй, аҳли ошиқлар, ҳолингиз аён,
Менинг ҳам бошимга тушди бу савдо.
Ҳижрон кечалари юзларим сомон,
Сомон йўлларидан излайман вафо.

У асир кимгадир, мен унга асир,
Унинг дарди билан умрим беқарор.
Ва лекин, дўстларим, қўшмади тақди,
Фироқ кўчасида қолдим хор, бемор.

Нетайким, уйқуда ул қаро кўзлар!
Уни на зилзила, на эрмак сўзлар.
На ўтли қарашлар уйғота олар,
На ўлим қалбига ғулғула солар...

Ойдир у, мисоли асрлик тутқун,
Қундир у, аждарнинг қорнида—маҳкум.
У эса бахтини туш кўриб бугун,
Ётади жаннатга тушгандай марҳум.

Ларзага келмоқда оҳимдан ер ҳам,
Пойимга бош уриб увлайди бўрон.
Биргина сен ухлаб ётасан, эркам,
Том босиб қолмасдан, эртароқ уйғон!

Жавлон ур боғ аро, хиромон айлаб,
Ғанимлар нигоҳинг ўқига учсин.
Кўкларга кўтарай сени авайлаб,
Бу кунлар уларнинг бошига тушсин.

Айрилиқ — қоронғу зимистон қадар,
Зимистон аждардек ютади мени.
Ботирлар жангоҳда кутгандай зафар,
Аждарнинг оғзида кутаман сени.

ҚАРВОН ҚЕЛАР, НОР ҚЕЛАР

Носозлар гинасин унутиб бугун,
Юз йиллик ҳамдардлар сингари яқин.
Қоронғу дилимни ёритар бу тун
Ғанимлар қалбида чақнаган чақин.

Ҳар ёнда дўстликдан сўзлайди ҳар ким,
Бошимни силайди кимнингдир қўли.
Бунчалар қадрли бўлмасанг, халқим,
Пойингга туташар дўсти ёр йўли.

Ул шўхи сеҳргар тонг суруридек
Кўнглимиз майлига қўйғали тузоқ,
Ўролга туташган газ қувуридек,
Поездлар келмоқда узундан-узоқ.

Ҳайратда ёқамни тутмайман ҳеч бир,
Қўлимда пойандоз, чопаман йўлга.
Бир вақтлар ҳамтовоқ бўлган у сағир,
Қадрдон жўрамни топаман йўлдан.

Етаклаб қоламан далалар томон,
Йўқ, у ҳам тонг қолмас пахтани кўриб,
Дўстим ҳам шу билан қайнатар қозон,
Қуёшдек ҳаммага етади қўри.

Пахтазор денгиздай чайқалар, лекин
Одамлар сайр қилиб юрган йўқ унда.
Ё балиқ тутмайди у ердан текин,
Жон олиб-жон берар ўзбеклар бунда.

Бошлайман мен уни..
Вайрона шаҳар
Қафасдаги қушдек потирлар нотинч.
Ярим эт қулларнинг қовурғасидек,
Биолар тўшида кўринади синч.

Дарз кетган яп-янги уйлардан пастда
Яланғоч кимсалар мудрайди чўчиб.
Бировлар контейнер тўлдириб аста,
Ўзга бир шаҳарга боради кўчиб.

Қуёшдек қизийди ҳар ёнда меҳнат,
Гулзорга айланар вайрона бағри.
Кўзимни ўйнатар, ўйлатар, фақат
Насиб этса кошки биз учун бари!..

Юр, дўстим, ҳали кўп кўрмаганларинг,
Шапкангни ямаган онам саломат.
Ҳали ҳам ўртайди соғинчинг, дардинг,
Дунёнинг ишлари шундай аломат!..

Бошлайман мен уни, йўқ зарра малол,
Танимай қолар у онамни бир зум.
Ҳассага таяниб, оқсоч, қадди дол,
Онам кўзғолади:
— Кел, кўрар кўзим!

Розиман, келибсан сўраб ҳолимиз,
Шул сабаб азиз-да, болам, нон ушоқ!
Сен кетиб, бефайз қолди ҳовлимиз,
Чўлпоним отаси қайтмади шундоқ...

Сен кетдинг...

Аввали ақлимдан озиб,
Қалавам учини йўқотиб қўйдим.
Эсларсан, кейинча сенга хат ёзиб,
Бу жудоликни ҳам яхшига йўйдим:

«Қайгаки томибди киндигинг қони,
У — ватан, сен ундан тонмадинг фақат.
Ўзга бир тупроқда киргандан жонинг,
Юртингда бекафан ўлганинг — давлат.

Ота юрт ҳажрида бағри қон, ғариб,
Қимсалар яшайди қайдадир шу вақт.
«Еру кўк — ватан!» — деб қилгувчи тартиб
Одамлар бор ҳали дунёда, бебахт...»

— Қўй, — дейман, — онажон, ҳасратми яна,
Усиз ҳам дўстимни қийнайди алам.
Тонг отиб келмоқда, уфққа қара,
Қара, тонг юлдузи, сўнмоқда у ҳам...

Шу маъсум, сеҳргар тонг суруридек,
Қўнглимиз майлига бўлгали қўноқ,
Ўролга туташган газ қузуридек,
Поэздлар келмоқда узундан-узоқ.

Тур энди, онажон, дуо бер бизга,
Боболар арвоҳи қўлласин мени.
То учқур тулпорим қайтмасин изга.
Токи кўк тоқида кўрайин сени.

Кел сен ҳам, дилбарим, тушларинг қарғаб,
Гуноҳкор бандалар, бас энди кўз ёш...
Қуёшли юртимда қуёшга қараб,
Қуёшдек бир шаҳар кўтармоқда бош!

И К К Ё Н Ч И Қ Ў Ш И Қ

Мен сенга бўлиб асир,
Қамолнинг қилай тасвир,
Кўриб қўйсин дунё,
Дунё бўлса агар.
Воҳким, йўқдир самар
Оҳларимдан, илло.

Басдир, шунча куйдим,
Оҳ, мен кимни суйдим!...
Мингта жоним бўлса,
Сенга бермасмидим.
Онам демасмидим,
Сени деб, ўлсам!

Утмишингни ким билмас,
Сен бош шаҳарсан-ку, бас.
Ҳар калтак даставвал
Синмадимми сенда.
Бунча пайсал нега?
Не бу таваккал?!.

Қара кўзларимга,
Боқма сўзларимга...
Муҳаббат дардингда
Тилларим лол бугун.
Бағрим сўкмай нечун
Топган қадрингга?!.

Эрк деганга бўлиб эл,
Қўшиғимга кириб кел:
Кошки куйлай олсам
Юракдаги дардим —
Сени, юрак-бағрим,
Қўшиққа солсам.

КЕНГ ЖАҲОН ТОШКЕНТ

Соя-салқин гулбоғларга
Тўлди кенг бағри.
Довруғ солди узоқларга:
«Тошкент—нон шаҳри!»
Равон-равон йўллар тушди
Еру самода,
«Дўст» деб, суллоҳ ёвлар қучди,
Келиб, жонона.
Талаб яна икки тилли
Илон ҳар қози,
Қолавердик, вайрон дилли,
Тақдирдан рози.
Қадди расо, кўнгли дарё,
Кенг жаҳон Тошкент!

Келинг сиз ҳам, ўртоқ бўлиб,
Дўстлик баҳона,
Гўё биздек иноқ бўлиб,
Асрий афсона.
Барчага тенг, кенг бу диёр,
Келса ҳар ким — тўқ.
Кел, ўз юртинг, эй пахтакор.
Дарвозаси йўқ.
Кел, бағрида доим увол
Жувонмарг бола,
Жигарини чангаллаб, лол,
Қақшаган она,

Тортиб қаро келар дунё
Сенга, жон Тошкент!

Топганини доим ўзбек,
Тўйга атайди.
Меҳмон кутиб, кўзи бирдек
Йўлга қарайди.
Ҳар кун бунда тўй-томоша,
Бизлар хизматда.
Дўстим, тўрга қил марҳабо
Меҳмон иззатда.
Қўйни-қўнжи тўлиб ҳар йил
Куз келар бекам,
Кел, оғайни, марҳамат қил,
Кўрайлик баҳам.
Олам аро офтобнома
Дастурхон Тошкент!

Элим йиққан бисотини
Тошкент кузатар.
У ҳам «совға» деб отини,
Дўстга узатар.
Уни бир қур кўрган ғаним,
Эл бўлур абад,
Шайтон у фақат.
Унг қанча едирсанг — кам,
Эл бўлмаса унга ҳар ким
Ютоқиб баттар,
Еб-ютар у ўзингни ҳам
Авлодинг — қатор.
Қусгай аммо келган бало
Эрта қон, Тошкент!
Қатор-қатор карвон келар,
Яқин-йироқдан,
Сени сўраб келар эллар

Бугун ҳар ёқдан.
Ўзгартса ҳам отинг замон,
Йўқотмоққа қасд,
Ёқа ушлар, таниб жаҳон,
Бардошингга, бас!
Сен бош бўлиб, бир кун олам
Қучар ўзбегим.
Бош устингда қуёшга ҳам
Кўчар ўзбегим.
Олам аро умри бақо,
Шабистон Тошкент!

ОМОН-ОМОН

Гур-гур ўтадир ҳар ён эл-омон,
Шодон қари-ёш, диллар тўпалон,
Чақ-чақ қиладир, қаҳ-қаҳ куладир,
Тўй-тўй бўладир ҳар жабҳада бир.
Шоду хандон бу гул макон,
Уйнаб-ўйнаб ўтар даврон.
Олам ҳайрон,
Не бу инсон,
Эртакми бу, эрмакми бу?
Омон-омон!
Эрлар борадир гўё ғами йўқ,
Қизларки, боқар, ойдан ками йўқ.
Не тонг ўзи бу, не туш, ажабо,
Қайга борару қайдан келар, о,
Бериб улар қўлди қўлга,
Қутлаб кимни чиқар йўлга?!
Ё бир замон —
Ҳар иш осон,
Меҳмонми у, измонми у?
Омон-омон.

Бир юртда, ажаб, юрт-юрт бўлишиб,
Ҳар ким ўзича ойдай тўлишиб,
Ҳайрон этару ҳарённи бу эл,
Девона каби боғлаб яна бел,
Аллақандай бир тонг сари
Қулоч кериб борар бари.
Келгай қачон —
У ҳур замон?
Офтобми, ё, саробми ё?..
Омон-омон!
Дўстликка қасам Тошкент бу шаҳар,
Эру хотин тенг — тилларда шакар,
Қизлардай жонон «жон» деб, буралиб,
Меҳмон кутади гул-гул, уялиб.
Ҳар томонга қўлин чўзар:
— Меҳмон бўлинг, келинг, дўстлар!
Олинг, меҳмон,
Қолинг, меҳмон,
Кел, марҳабо, эй, хуш сабо,
Омон-омон!..

ХАЁЛ ОСМОНИДА

Хаёлим кўкларда жонсарак учмоқда,
Етмайди қулочим Тошкентни қучмоққа!
Бир олам юк билан, шоирдек, ҳар ёнда,
Куйлайди полвонлар¹, бошлари осмонда,
Лабларда — табассум, кўзларда бир жоду,
Қалбларида ол ният, тилларда ҳам олу,
Қўл олмиш дўст-ўртоқ ҳақ деб не улуслар,
Жон фидо ўзбеклар, яҳудий, ўрислар
Бу менинг юртим деб, уйим деб, ноним деб,
Туққандай мени ҳам, кўплар, воҳ, «жоним» деб,
Осмондан тушгандай йиқарлар ҳушимни,

¹ Қўтарма кран.

Утайман ёнимни: «ўнгимми-тушимми!..»
Тошкент, бу — безакли китобдир ранг-баранг,
Мен боғча боласи, талпиниб ганг-гаранг,
Ўзимни отаман фақат гул-расмига,
Не гаплар қалбида, бормасман фаҳмига,

Бир ёнда шаталоқ отиб ёш-яланглар,
Мисоли оқайиқ, бетоқат аланглар.
Куймаган жонларни куйдириб волалар,
Улоқни олади томошахоналар.
Ким биров қотади аския сўзидан,
Вировлар бир четда кулади ўзидан!
Бир ёнда Эргашлар² қаҳқаҳа гуррөси,
Бир ёнда гулдирар генерал³ ур-ҳоси.
Сигмайди боғларга одамлар, тинмағур,
Чопади кўкда ҳам — дор тикиб у мағрур.
Товусдан ўрганиб қайтгани — таманно
Машқини бошлайди гўзаллар боғаро.
Сигдира олмасдан кучини полвонлар,
Кўтариб уради бир-бирин томонлар.
Темир одамларга юзма-юз шу асно
Шеърий лашкарини тортади Абдулло!
Мен учиб юрибман девона-девона,
Осмонлар тубида бегона-бегона.
Етти иқлим бўлиб кетган биротам —
Ўзоқдаги укам, тузоқдаги акам:
Уяси бузилган тўрғайлар, келингиз,
Қанотим тутайин, ўрмалай келингиз.
Беватан булутлар, бас энди, беринг йўл,
Қаноти қайрилган бургутлар, олинг қўл!
Эрк қуши — орзулар, чарх уринг осмонда,
Уйнангиз ҳур-озод, қарс уриб омонда!
Бир кўрсин бу олам, не қушлар бор экан,

1. Кулғихона. 2. Эргаш Қаримов. 4. Шукур Бурхонов.

Улар ҳам не замон учмоққа зор экан.
Сиз-да, эй, дўстларим, айланинг қўл олиб,
Бир давра қурингиз теграмда из солиб,
Айлансин боши бу замоннинг, сиз қолиб,
Айлансин биз билан, айлансин у қолиб!

Узанар билаклар — тилаклар давоми,
Тўлганиб кўллар ҳам, йўллар ҳам тамоми
Мавжудот осилиб жон ипи бардошга,
Талпинар ҳар нафас «Ота!»— деб қуёшга.
Неки—у одамми, гулми, тош, баробар,
Тинса бас бир нафас, тўзиб чанг — саросар,
Агар-чи тоғдир у, осмондир унга ном,
Қолар на ўзи у, на номи, вассалом!
Мен кўриб турибман барини осмондан,
Не турли жонзотлар йитар-ку жаҳондан.
Бу — мардум хаёллар сўзидир, чарх урар,
Кун келар, бор олам МЕН дея барқ урар.
Унда мен учарман, қолдириб хаёлим,
Учарман, етмас ҳам елларга малолим.
Орзуманд юрак бу, йўқдир ҳеч заволи,
О, Тошкент камоли, орзумнинг жамоли!

Мен учиб боряпман юрт узра аломат,
Не турфа иморат, не сир, не синоат.
Рақс этар кўзимда қасрлар жамулжам,
Бу санъат саройи... ажойибхона¹, ҳам
Бир ҳашам равоқки, Лениндан дарс берар,
Бир ёнда «Навой» қизлари рақс этар.
Чўт солар умрингга улуғ бир кошона,
Вақтини тўғрилар унга кун осмонда².
Меҳмондўст ўзбекдай бўйлари яримой,
Қаршилар қучоғин очиб кенг бир сарой³.

1 Цирк. 2 Матбуот уйи. 3 Ўзбекистон меҳмонхонаси.

Юз йиллар меҳмоннинг юзидир бу элда,
Ғанимдир агар у, билса гар минг йилда,
Евга — ёв қад керар бир қаср қатағон¹,
Фармони олийга мунтазир паҳлавон.
Учарман дўст-душман бошида парвона,
Дўст қувнаб, душманлар ер бўлсин армонда!

БАЛИҚ ЙИЛИ

Олдинига
Йиғламсираб турди осмон боладай,
Турди шундай узоқ у мулзам,—
Қўрқиб-пусиб,
Баттар ер сузиб;
Худди нажотсиз,
Фақат фарёдсиз...
Кейин бирдан у
Тескари кийди-ку тўнини,
Қатъий бир қарорга келди-ку бешафқат!
Гўёки у бошида шу дам
Отасини кўриб қолди —
ишонган тоғи.

Аламли нигоҳида
Чақнаб кетди ўт!
Энди уни қўрқитолмас ҳеч ким!
Ҳеч қачон!...
Айқаш-уйқаш бўлди булутлар.
Гумбур-гумбур...
Оламга ўт кетди.
Бўри ораласа тунда қўрани,
Кишнаб турган
Яйдоқ оти устида
Қўйларининг бошида чўпон
Қамчисини ўйнатар шундай.

1. Туркво.

Тилга кирар қўштиғ ҳам бирдан:
Аҳ-ҳа-ааа!
Ёқасини чок этар осмон,
Ўзини панага урар тирик жон!
Қарсиллаб қулайди кекса эманлар,
Бошини чангаллаб,
ер ўпади
ниҳол қайин ҳам.

«Гурр» этган одамлар
Ёқасини тутади ҳайрон,
Чангаллар кўксини бемадор.
Энтикиб,

Пахтани ўйлайди
Запасдаги полковник бобой,
«Наҳот қайта экилар бари?»
«Уруш қурбонсиз бўлмас...»
Ўпирилар осмон тўғони баттар.
Буйдалаб чўп-хасларни,
Чирик хазонларни бир йўла,
Ахлат-ухлатларни бир йўла
бурнини ерга ишқаб,
судраб борар сел.

Гап маъқуллар биров ёшларга:
— Бунақанги тўпалон баҳор
Кўпдан бўлмаганди бу ерларда!
Дам юракни ёрар зилзила,
Кўз очирмас дам ўтмай довул.
Уюрида илон кўрган тойдек пишқириб,
Депсинади Тошкент беором...

— Ало! Ало!..

— Бўрон бўляпти... бўрон!

— Қўрқма...

Утиб кетади ҳозир.

«Оғироёқ эди хотиним,— ўйлайман,—

Пойқадамнинг хуш келсин, ўғлим!..»

Тўпга тутар булутларни кўк.
«Бир кулкининг — бир йиғиси бор».
Гўё қишда қолгандай ҳақи,
Қон-қон қақшаб, ҳўнграб,
қалтираб,
Судралади қора булутлар,
Суриб борар сиқувга олиб,
Бешафқат бўрон,
Ҳайдаб борар муз тоғларига!
«Уғлим,
Наҳот сенинг нафасингдир булар ҳаммаси?:
Бир ваҳм,
Бир севинч,
Бир нима ичра
Ниманидир кутиб бундан ҳам даҳшат,
Осмонга тикилар барча ҳайратда,
Кутар, албаттга...
Аммо
Бирор қадам қўёлмас дадил
ҳатто айвонга.
Қўрқади улар —
Бўрондан,
чақмоқдан,
давулдан қўрқар,
Аммо бу пайт менинг
Имонимда,
Қон-қонимда
Қандайдир бир аҳд,
Аллақандай шаҳд
Кўкрак керар мағрур!
Гумбурлаган табиатнинг мен
Бамисоли бир бўлаги,
Бамисоли
Менинг иштироким бордир
бу ишларда.
Мисоли тўс-тўпалон аро

Бўрон қанотида музаффар
Шамол каби кўчаман мағрур.
Бас келолмас менга
На бўрон,
На довул
Беомон...
Ҳеч қандай... ҳеч қандай... ҳеч қандай...
Шундай мен қудратли сезаман ўзимни,
Бўрон қуши каби!
Бирдан шу пайт
Қоқ иккига бўлинар осмон.
Бир томонда — кўз ёш қилар булутлар сарсон.
Бир томонда — лангиллар қуёш!
Яйраб бош ўйнатар майсалар яна,
Чинорлар кўкларга қулоч керади.
Мирзатераклар ҳам энди
Осмондан келиб,
Қарсақлар билан
Сўлим табиатни олқишлар.
Муборақбод этар,
 ўзича йўйиб,
 Ўзини ўйқотиб,
Қуёш нури кирган ҳар кулба.
Пана-паналардан
Ташқарига отар ўзини оломон:
— Шундай келса ҳамиша баҳор!
— Қани шундай келса...
— Яна шундай бўлса...
Пастга тушар қувнаб,
Қувлашиб,
Қаватлардан одамлар мағрур.
Бир зумда унутар
Бўронни қатағон,
Урик гулларини ер билан битта,
Гўра-новдаларни балчиққа отган,
Дарё бўлиб оққан селларни-да улар...
Шеър тўқий бошлайман баҳор шаънига!

ЯНГИ ОЙНИНГ УРОҒИ

Пар-пар ёнару кун,
Парда тортар ой юзига,
Оқшом чўкадир сўнг,
Сурма тортиб қош-кўзига.
Жон-жон, жоним менинг,
Роҳатижон оқшом сайри,
Кел-кел ширин хаёл,
Тушмасин йўл айри-айри.
Оҳ-оҳ, қандай яхши
Яшамоқлик бу ҳаётда.
Йўқ-йўқ, ундай гап йўқ —
Ким пиёда, кимлар отда.
Дерсиз, бу не танҳо —
Кезиб юрмоқ оқшом боғда,
Ҳай-ҳай, гашт қилган у
Дўст бўлмаи ким ҳаммаёқда!..
Қўй-да, чиқ кўчага,
Ўша уйни — қапа туйни,
Бир кун ялангликда
Тингла ой ҳам айтган куйни!
Тошкент — тўлиб-тошган,
Сигмас ўзи ўз бағрига.
Не бахт, ожизман бу —
Оқшом чоғи бахт шарҳига.
Кўргин, кўз-кўз қилар
Сен билмаган чиройин у.
Ҳамда у билмаган
Қулгиларга бир ойин у.
Қўлда ўйнар қайиқ,
Янги ойнинг белин букиб.
Дили ўйнаб боқар,
Еш-яланглар, недир ютиб.
Сир очади ёшлик,
Шох-шаббалар ундан пана.

Кўкда ой мўралар,
Шивирлар қиз: «...Улдим, ана!..»
Тошкент — шаҳри ёр бу,
Ошиқларга кулиб боққан.
Ёлғиз ошиқ деманг,
Бу юрт кўпга бирдай ёққан!
Жонимга пайваста
Менинг ҳам бу — эрлар юрти.
Эллар эли унда
Дўстлик ила қўллаб турди.
Қўллаб турар бирдай —
Йўлаб турар, йўриқ бериб.
Олтин бўлар шундан
Ери узра куёш эриб.
Оппоқ олтин дея,
Ботар дўстлик қора терга.
Ол-ол, Ял-ял, Кўм-кўк..
Олтин тури кўп бу ерда.
Шундай ҳикмат дўстлик,
Кўплар етмас қадрига ҳам:
Бу ер бир хазина,
Дўстлик унга калит ҳар дам.
Дилим шодлигимдан
Тилим-тилим бўлса, нетай,
Шаҳрим, қандоқ қилай,
Қандоқ сени дoston этмай!..
Мен сенинг ошиғинг,
Шайдойингман — дардим бўлак.
Бу оқшом пойингда
Бир қўшиқдан сўрдим кўмак.

БИР ГУЛ БОРКИ...

(Ҳазил)

Нима қилдим сенга, эй маккор санам,
Вайрон кўнглим баттар бузиб қарайсан?!
Бир бошимга икки қилич қайрайсан,
Қамми сенга ушбу кўрган куним ҳам?..
«Тамом, деб, энди бу», қошларинг қалам,
Сочларинг бекорга силлиқ тарайсан!

БИР ГУЛ БОРҚИ...

«Қирқ йил лайлак уясида қуёш ёндирса,
Ерга тегсам, кўкараман» дер эмиш ажриқ.
Сен бўлсанг-чи, бир озгина ёлғиз қолдирсам:
«Қўйдим — кулман, тамом қилди,— дейсан —
айрилиқ».

Бир гул борки, қизил қондир бағри — тугунча,
Қолиб юз йил муз остида, очилмас, сўлмас.
Қиздай бир эл номусини топтар ёв шунча,
Бироқ унинг йигитлари номусдан ўлмас.

ЎЗБЕКИСТОН ТЕЛЕВИДЕНИЕСИГА

Сен ухладинг то тушгача,
Кўплар далага чиқмади.
(Онанинг раис ўғлига айтгани).

Кўзларимни уқалаб, саҳар,
Жамолинга боқаман, муштоқ.
Бир кўзингни очиб сен, аксар,
Уйноқлайсан, ирғишлаб, қувноқ.
Кейин бахтли болалик ҳақда
Эртак айтиб: «Бор экану йўқ..»
Рақс тушиб, чакканда пахта,
Иқболингдан куйлайсан шўх-шўх.
Сўнгра ноёб янгилик гўё,
Кеча айтган тушларинг эслаб,
Тонг юзини очганда, э-во,
Бу кўзинг ҳам юмасан, эснаб.

О, Москва! Ҳамиша уйғоқ,
Алла айтиб қошингда, куйлар.
Икки олам — икки ўт қароғ,
Иккови тенг бошингда кулар.
Хандон отиб эллар улгуржи,
Зириллайди еру кўк — олам.
Украина, Белорус, Гуржи
Рақсларидан лопиллар хонам!
Қилт этмай сен, доим бахтиёр,
Уйқунгда ҳам кулиб ётасан.
Гумбурлаган сасларга, ҳушёр
Кўшилишиб хуррак отасан.
Нимадир у «қирт-қирт» уйингда?
Қуритган ким ариқларингни?..
Олиб сендан кўплар уйқунгда,
Яратар йўқ тарихларини!..
Чекиб отган тамаки мисол,

Тугаб борар, тутаб, кўп халқлар.
Унинг сўнган ўтидан собол
Қуёш бўлиб, кўкларда балқар!
Ана, ёнган Ҳабашистон бу,
Эрк, номус деб, Афгон куймоқда.
Ўт ичида қолган замон бу,
Кул бўлиб ҳақ, ноҳақ кулмоқда.

Тизангдан ҳам келмас не эллар
«Нонимни бер!»— дея, ур-қо-ур,
Ўт устига бостириб келар:
«Бер Ватаним, ҳаромхўр кофир!..»
Чўчиб, туриб кетасан бир вақт,
Москванинг қаҳ-қаҳ сасидан.
Бир кўзингда уюб қолган бахт,
Битта кўзинг шапоғ, сасиган.
Бошланади бари тара-рам:
«Гектаридан олтмиш центнер!»
«Бир совлиқдан ўн қўзи маррам!»
«Ит-мушуклар, қўлни қўлга бер!...»

Айланиб гул тувакларини,
«Партия!»— деб боғча болалар,
Маҳкам қучиб бувакларини,
«Бахтим бор!»— деб, ўйнаб борарлар!..
Ҳар сўзинг — қанд... аммо баъзи дам:
— Бундаймас-ку — десам,— ҳаётда!
Жиғибийрон ёнимда каттам:
— Бу — кино-ку,— дейди,— ҳай, ота?!
Дўстлик машқинг ярмида «гурс-гурс»,
Кириб келар қаҳ-қаҳ уриб «Вақт».
Манглайида чақнаган юлдуз —
Пешонамда кулган уқубат!
Очиб икки кўзингни ҳам, лўқ

1. Бувак — чақалоқ

Боқасану кўрмайсан гўё.
Ваҳоланки, киномас бу, йўқ,
Боғчамас бу ҳайқирган ур-ҳо!..
Кўтар бошинг сен ҳам, эй, ўртоқ,
Бошларингда айланар зоғлар.
Уйиб олиб кўзларинг мутлоқ,
Урма кейин, соч юлиб, оғлар.
Сени «бахтли» дейолмас ғаним,
«Бахтсиз» деб ҳам, тўламаслар бож.
Фақат кўриб ҳолингни токим,
Бонг урар «Вақт», кўзларингни оч!

* * *

Кўҳна коинотда бир замон беном,
Бенур ва беқадр зарралар бўлган.
Бор бўлиб — бор эмас, йўқ эмас тамом,
На кўзга кўринган, на кирган қўлга.

Учириб минг ўққа минг хил шамоллар,
Ҳар бадном юлдузга қўшилиб илвис,
Бадбўй тутаклар¹да тутаб замонлар,
Йўқ бўлиб борарди оламдан изсиз.

Бир кун, аламидан жам бўлиб улар,
Қуёш бўлиб, боши етар осмонга.
Ёришиб азалий зулмат шу онда,
Кўк узра янги бир коинот тузар.

Йитмай бу жаҳондан ушоқ ва ушоқ,
Буюк коинотдан олиб бир сабоқ,
Сени ҳам, эй халқим, дунёда бир кун
Шу қадим қуёшдай кўрсайдим бутун!

1. Газ

ТҰРТЛИҚЛАР

(Ҳазил)

Ногоҳ келар доимо
Ҳар фалокат, ҳар бало.
Мен кутардим ҳамма вақт,
Қандоқ келдинг, о, зебо?!

ТАҚЛИФНОМА

(Ҳазил)

Янги уйда меҳмон бўлинг бизга, дўстларим,
Тайёр барча қулайликлар, ул-бул керакмас.
Иўл-йўлакай арзимаган шиша бир-ярим,
Сабзи-пиёз, гўшт-ёғ, гуруч ола келинг, бас.

У Л И М

М. Солиҳга ўхшатиш

Уюштирган ким у сизни яшашга?
Ким бу ҲАЁТ ташкилотчиси?!
Сиз уни яширмай айтиб берсангиз,
Ҳаётингиз сақлаб қоламиз.

КЕКСА МУҲОЖИР ШОИР

На шеър қолар мендан она халқимга,
На она тилимда сўзловчи авлод.
Утиб бад башарам бадбин ҳар кимга,
Қолар мендан фақат «хоин» деган от:

Дўстлар, бугун мен шеъримга уч юлдуздан ном қўйдим,
Паҳлавоним елкасига юлдузлардан жом қўйдим.
Мағрур ҳарбий асирлардай ҳар синоққа ҳозир у,
Шундан шундай унвон бердим, шу бугундан фармон шу.

Фармон шуки, фурсат ўтмай, ўз номини оқласин,
Марди майдон шеърлар билан алоқани боғласин.
Кўкрак уриб асрий четан — ёвларнинг муз қаҳрига,
Қанот берсин—омон берсин тонг қушлари аҳдига.

Қани, бошла, вақт ғанимат, «сипоҳ»ларга бош бўлгин,
Бу курашда эрк учун дўст ёвга отса, тош бўлгин.
Бошингиздан тош ёғиб ёв, тириклайин кўммишлар,
Бу тоғларни қулатгунча—бошингизда кўп ишлар.

Сен, эй, номсиз хаёлларим, қўлларингга ол ярғ,
Аскар деган фақат жангда ном қозонар, ер — гувоҳ.
Зор, беқарор кўзларимда чақнар ажиб бир зиё,
У сенмасими, қиличидан ўт чақнаган пурзиё!

Боринг энди, от солингиз, бўлинмасин бўлинма
Уша зиё учун, майли, тикка боринг ўлимга.
Елканг узра бир жом юлдуз сочиб турар ҳур ёғду,
Йўқ, шеър эмас, ёвқур эрлар сардори сен, фармон шу!

ЕР

Еввойи табиат
Қуёш бағридан
Юлиб, жудоликлар жарига отган.
Қўз тутиб қуёшга
Зулмат қаърида,
Асрлар фалакка термилиб ётган.

Не тоғлар ўстирган —
Бошлари осмон.
Неча тур тоғ келбат жонзотлар, аммо
Фарзанд бўлиб на тоғ,
На бирон ҳайвон,
Уни қуёшига элтмаган асло.

Кўриб не жафолар
Ўшандан бери,
Одамзод яралган — энг сўнгги имкөн.
— Орқалаб тонг-саҳар
Онамиз — Ерни,
Қайга элтмоқдасан, эй, улуғ инсон?!

СОТҚИН

У, ҳоин амаки,
Ялоқхўр поччам...
Бир тансиқ мато бор, хурсанд бўласиз!
Кеча топиб келди
Балохўр лайчам,
Сотиб олмасангиз, эрта ўласиз!..

ТОНГ ШЕЪРИ

Шеър айтдилар сизга қанча сўзамол ёр-дўстларим,
Бамисоли дард кўрмаган ёр қалбидай беғубор.
Менинг эса узилмайди ташқаридан кўзларим,
Кирилмай зор юргандай бир қанотли шеър —

қасоскор.

Қани, туринг, бўлинг тезроқ, бир сас келар азондан,
Очиб қўйинг ойналарни, эшикларни каттароқ.
Келмоқда у от ўйнатиб, от қўйиб тўрт томондан,
Ана уни шеър деб бўлар, тонг йўлида бир маёқ!

Наҳотки сиз эшитмайсиз оломон бу суроени,
Бир қаранг, у қуёш каби кириб келар биз томон.
Кириб келар юракларга, ёндиргудай жаҳонни,
Нечун лоқайд ўтирибсиз, ёришмоқда осмон!

Юракда шеър уйғотганда гунг кечалар сурури,
Деразамни қоқар бирдан, қўлларида аланга.
Қон гупурган чехрасида мазлум эллар ғурури,
Мени айт деб, кечалари юриб чиқар аламда.

Шеърга солиб айтар эдим бу чоғ сизга у шеърни,
Мен кўрсатган йўлдан борса агар мўмин қаламим.
Эшитганлар: «Мана шоир! Ҳақиқий шеър бу!» дерди.
Оҳ, у шеърни айтолмасдан юракда доғ аламим!

Мен у шеърни айтган куним, етиб шу он бу хабар,
Бош кўтариб келар бунда Муқанна замонидан.
У пайт осмон чехрасига нур югуриб баробар,
Қўл узатар бизга Ленин орзулар поёнидан.

Унинг ботир қарашида Лумумбанинг алами,
Анжела қиз қон-қонида оёққа турар бугун,
Уни шеърга солмаса ким, синиб кетсин қалами,
Усиз кун йўқ сизга, усиз ечилмагай бир тугун.

Юрагида тутиб уни вьетнамлик бир ёш бола,
Бодом қовоқ онасининг этагига ёпишар.
Муштдеккина жони ўшал шеър йўлида ҳавола,
Шу пайт улар она деган ер қаърида топишар.

Бироқ у шеър учун мангу ўлим йўқдир дунёда,
Усиз менга шеър деган гап — тўрт бурчакли

шаҳилдоқ.

У бор экан, қушлар эркин учиб юрар ҳавода,
Ҳаволаган орзуларим очар унга кенг қучоқ!

Шоир дўстлар, келмоқда у — ботир йигит сафардан,
Келмоқда у ўз юртига, қайда унинг минмари?!
Армон тўла сатрлари садо бериб зафардан,
Ўт чақнайди, зулматларга қўшин тортган сингари.

Жаҳоннинг тўрт томонидан овоз келар гур-гурас,
Умри боқий замонларга пешвоз чиқар бу садо.
Зиндонларнинг қопқоқлари тўкилиб тушар паққос,
Юртим деб у, юрт сўраса ўз юртида, жон фидо.

Бобо тарих бағридан у ёриб чиққан қасд юрак,
Кўрмак истар кенг осмонни авлодлар кўз ўнгиди.
Истайди паст ёвларини у ҳам хору хас кўрмак,
Бир кўрсатиб қўймоқ истар ўзлигин энг сўнгиди.

Шундайлар бор — ўзлигидан айри — элдан нарида,
Улар учун мен айтган шеър афсона гап, ялтироқ.
Бир ҳавас ҳам уйғотолмас бу нур зиндон бағрида,
Ундайлардан афзал доим ис бурқсиган жинчиروқ.

Мен у шеърга ишонурман, усиз тутқун шеърият,
Юр, деб, бирга, учқур отин жиловидан олурман.
— Маҳкам элинг ҳалокатдан халос этар у фақат,
Йўл беринг — эрк ўғлига!— деб дунёга жар

солурман.

ҲАЙВОНОТ БОҒИДА

Қўлимдан сидирилиб чиқиб кетади қизим,
Уни ҳайрон қолдирар товусларнинг хироми.
Камалакранг патлари чўғланар тизим-тизим,
Табиатнинг уларга бунча улуғ инъоми!
Қайрилиб қараб қўймас емишига, бекарам,
Бир нозик адо билан соллона юриш қилар.
Чўзиб тождор бошини, депсинади беором,
Гўё қадим аждоди қонида хуруж қилар.

Бир ёнда турар қирғий, бир томонда қарчиғай,
Бефарқгина сим тўрга тумшуқ уриб қўйишар.
Пода-пода чумчуқлар ёпирилиб пайдар-пай,
Уларнинг донларини бемалол еб тўйишар.
Эриниб қараб қўяр бўйнини чўзиб фақат,
Ўйлайман, бу қарчиғай бунчалар ғўр бўлмаса.
Ва лекин у барибир қарчиғайдир ҳамма вақт,
Миясин чақиб ерди балки сим тўр бўлмаса.

Сим тўрлар орқасида турфа қушлар аломат,
Ҳар бири ўз тилида чирқиллайди патирлаб.
Мана бургут — мана қуш! Тўлғанар беҳаловат,
Қайларгадир хезланар, чўққиларни хотирлаб.
Унинг олғир шиддати бекор энди бу жойда,
Сўнар чақин кўзлари, тирноқлари ўткирмас.
Метиндай тумшугини босар тўрга бефойда,
Қонли важоҳатидан ҳеч на чўчиб ўтирмас.

Қўлимдан судрар қизим, оломонга урилиб;
— Менга ҳам шундай пўстин олиб беринг, адажон!
Қон тўлиб кўзларига, қараб турар ириллаб,
Алам билан тишини тишга қўйиб бир арслон.
Бир ёнда лахта гўштга ботириб тишларини,
Бўкирар бошқа бири қафасида қиёмат.
Гўё ҳал қилмоқчидай бу дунё ишларини,
Шоҳлардай у ён-бу ён бориб келар бетоқат.

Шу дам хаёл иплари чулғар бутун боримни
Ва кўраман қаршимда ўрмонларни — тўполон.
«Шоҳ» кўтарар ўзига ҳайвонлар бу золимни,
Асрагай деб бизларни ёвлардан у бегумон.
Қанотига олар «шоҳ» йиртқишларни энг бурун,
Бўз қушлар тақдирини қузғунларга топширар.
Хавф-хатардан хабардор этгай мени, деб, бутун,
Ўрмонзорда тулкининг обрўсини оширар.

Хизматида бўлдилар қанча ҳайвонлар яна,
Бўйин тоблаганларни у қонига ботирди.
Ҳукмдорликни шундай қўлига олди, мана,
Емишига истаган ҳайвонини олди.
Давр сурди замонлар даҳшат солиб оғзи қон,
Қурашлар ҳам тинмади ўрмонларда бирор дам...
Қаранг, бугун қафасда тўлғонади «шоҳ»— арслон,
Қафасдадир қаторда у ҳамтовоқлари ҳам.

Бир вақт булар сиғмаган каттакон ўрмонларга,
Сиғдирмаган бошқани ўз жойига йиртқишлар.
Мана бугун тор қафас ватандир «султонлар»га,
Болалар чўп суқишиб қафасига, гиж-гишлар.
Ахлатига булғаниб, нолиш қилар дамо-дам
Ўзига бино қўйган товуслар ҳам палағда.
Шаҳват лойига ботиб, кулки бўлар маймун ҳам,
Қурашдан қочиб бир пайт, жон сақлаган дарахтда.

Ўғри қашқирдан тортиб, айёр тулкига қадар
Ҳар ўтганга томоша, эрмак ҳар бир гўдакка.
Хўрлигига чидолмай, тўлғонади бесамар,
Айри тили қалдираб бўғма илон катакда.
Тўтиқуш аҳволидан кулар ҳамон маймунлар,
Ўзлигини унутиб, тақлидчи бўлгани-чун.
Қўрқоқликдан ўзини қафасга урмиш булар,
Қуён ҳатто қафасда илонга емиш бугун.

Тагин қанча ҳайвонлар кўзларини лўқ қилиб,
Қафасда ҳам эрта-кеч қонга ташна олишар.
Лорсилланган кийиклар бир-бирига тўқиниб,
Йиртқичларга қасд билан чўчиб қараб қолишар.
Улар ўрмонларда ҳам билмаган ҳеч андиша,
Бири биридан доим бирон хатар кутарди.
Ўт билан сув бунда ҳам улар ҳамон-ҳамиша,
Қўйиб юборса ҳозир бир-бирин еб-ютарди..

Мана, энди, ҳар кимга томошадир антиқа,
«Ҳайвонот боғи» деса, томдан ташлар болалар.

Катта-кичикка улар мактаб бўлмиш алқисса,
Оталаридан— бунда болалар сабоқ олар:
Ургатурлар уларга — шудир йиртқич тақдири,
Қўрсатурлар қўрқоқлик қисматини занжирбанд.
Қўрган куни шу бўлди танбалларнинг ахийри,
Кулги бўлди қафасда тулки шундай оқибат.

УЙҒОНИШ ДАВРИДА

Кўкрак кериб ёш бир зўр шоир,
Улфатлари аро дер экан:
«Сизлар мендан кулгайсиз ҳозир,
Мотамсаро қолурсиз эртан.

Илк қурбони бўлиб бу даврон,
Элим, дея кетарман, мағрур!..»
Жўралари қучиб, меҳрибон,
Суяр экан уни ҳур, масрур...

Айтганидай, кўп ўтмай, шоир
Дўстларидан айрилиб ҳар он,
Маддоҳларга бош бўлиб олғир,
Бўлган экан биринчи қурбон.

Бу жудолик камдай, тез ора
Сотиб сарой аҳли, девонга
Улус деган ҳар бир бечора
Шоирни у, ботирар қонга....

Кўзларимиз очиқ, яхшиям,
Ўтиб кетган уйғониш даври.
Кўзи юмуқ бўлса ҳали ҳам,
Келди бизга уйғотиш гали!

БЕЗОВДА РУҶЛАР

(Достон)

*Ясси тоғ этаклари. Кеч оқшом. Тонготар
осмонида бир-икки ёруғ юлдуз чақнайди.
Раҳмон тошлоқ майсазор бағрида қўлларини
икки ёнга ташлаб, беҳуш, чалқанча ётади.
Уни қўриқлашиб, боши узра Ҳурлар, Пок
руҳлар учиб юрадилар. Олисдан ўлаксахўр
Қаргалар овозлари эшитилмоқда.*

ҚАРҒАЛАР

Бунда бизлар хор,
Қор ёғ, қор ёғ, қорр!..
Жонга дармон қор,
Беомон баҳор.
Баттар дўзах ёз,
Қандай соз аёз!..

Аммо нафс ҳар ён
Судраб саргандон,
Қолиб манғу қиш
Ўз юртимиз — жиш;
Ҳар ерда хунхор,
Титиб гўнг, мозор,
Олиб ҳатто тик,
Чўпдан ҳам ҳадик,
Ютармиз хўрак,
Така-пук юрак.

Чунки у ҳаром —
Биз еган таом.
Қай элда офат,
Қиргин-қиймат,
У бизга макон —

Ватан жонажон!
Унда энг зўрлар —
Ўлаксахўрлар.
Биз — тирик мозор.
Қор ёғ, қор ёғ, қор-р!..

Ўймалаб ҳаргиз —
Кавлаб миямиз,
Майли, саратон
Солсин қатагон;
Итми ё кучук,
Илонми, мушук,
Сичқон ҳам хушхўр,
Одам ундан зўр!
Ҳўлми у, қуруқ,
Иссиқми, совуқ,
Қаттами, кичик,
Бўлсин ўлимтик.
Бошқаси бекор-р,
Қор ёғ, қор ёғ, қор-р!..

Бир замон биз ҳам
Бўлганмиз одам.
Пуллаб ҳаром мол,
Еганмиз ҳалол.
Сабаб — шу ҳариш,
Теккандир қарғиш:
Энди биз узоқ
Яшаб қарға-зоғ,
Уша — биз инсон
Бўлиб беимон,
Бир умр обод
Кечириб ҳаёт,
Қўпларни бошлаб,
Қўзини боғлаб,
Ҳалол деб, ҳаром

Иш тутиб — фирром,
Қанча ўлимтик
Гўшт-ёғ сдирдик,
Ана шунча биз
Улакса еймиз.
Авлоддан авлод
Кетиб бу аврод¹
То курраи шом
Этгуси давом.
Йўқ биздай мурдор-р,
Қор ёғ, қор ёғ, қор-р!..

БИР ҚАРҒА

(Ҳар ёққа аланглаб)

Қағ, қағ, қағ!..
Одам иси келмоқда,
На ўлик у, на тирик.
Улмай улар бермас ҳид,
Балки бир чала ўлик...

БОШҚА ҚАРҒА

Чучмал доим тириклар,
Бўғар гоҳ бад нафаси.
Улгач билишар одам,
Қандай бўйи, мазаси.
Қағ, қағ, қағ..!

¹. Одатий иш.

ЯНА БИР ҚАРҒА

(Учиб, баланддан)

Қимир этмас у, аммо
Одам жуда шум бўлар:
Бир чўқиб-чўқимасдан,
Бирдан ташланиб қолар.

*(Раҳмоннинг бошидан пастлаб учиб йтиб,
наридан)*

Одамнинг азал-абад
Улса кўзи очилар.
Юмуқ икки қароғи,
Бироқ шубҳам оширар:
Буғ чиқиб турар илиқ,
Туриб бўлмас исига.
Атрофида жонзотлар
Тушган унинг изига.

ОЛА ҚАРҒА

(Қора қарғага)

Қағ, қағ, қағ!..
Яна пастлаб уч, қара,
Балки қарши туrolмас.
Кесак отмаса бошқа,
Узи ҳеч иш қилолмас.
Уйиб кўзларини тез,
Қилармиз бир чўқимдан.
Зўр келар чумоли ҳам
Нажотсиз ҳар сўқимдан.
Дуо кетгандир бизга,
Билмаймиз ҳеч юз-хотир:
Чорасиз қолса ҳар ким,
Епириламиз ботир.

ҚОРА ҚАРҒА

(Раҳмон томон пастлаб учиб кетади)

Қағ, қағ, қағ!..
Кўрай ўз кўзим билан,
Балки узилиб қолар.
Биз вағиллаб турғунча,
Илиб кетар бошқалар.

(Раҳмон устида)

Қағ, қағ, қағ!..
Уликдан баттар, бироқ
Нималар бу кўрганам?..
Ялтироқ қуртларми ё?
Тинар боқиб кўзларим...

(Тез учиб келиб, тўпига қўшилади)

Қағ, қағ, қағ!
Шундоғ пешонасида
Қандайдир нур парспирар.
Учқунлаб атрофида,
Аллалелар ялтирар...

*Қарғалар осмонга кўтарилишиб, Раҳмон устидан
учиб йтадилар.*

БИРИНЧИ ҚАРҒА

Қағ, қағ, қаранг, тинчимас
Бу ўша Ҳур, Пок руҳлар!

ИККИНЧИ ҚАРҒА

Нур товланиб, парвона,
Қўриқлаб турар улар.

УЧИНЧИ ҚАРҒА

На ўзлари ер ва на
Бошқага берар, суллоҳ.
Ўлиб ҳам, ҳеч булардан
Қутилмадик биз, эвоҳ!..

БИРИНЧИ ҚАРҒА

Одам бўлиб, ўз жони
Ҳузурини билмаган.
Ўзи бахтдан бенасиб,
Ўзгага бахт тилаган.

ИККИНЧИ ҚАРҒА

Аритса кимнинг кўздан
Оққан алам ёшини,
Ўша доим буларнинг
Эзиб ўтган бошини.

БИРИНЧИ ҚАРҒА

Умр бўйи этаги
Кетига етмаган, ҳеч...
Ватан, номус деб ҳарчанд,
Куйиб-ёнган эрта-кеч.

УЧИНЧИ ҚАРҒА

Шундай аломат, ношуд,
Беором бандалар бу.

**Умри хизматга — тухмат,
Нодон шармандалар бу!..**

ҚАРҒАЛАР

(Хурлар ва Поқ руҳларга)

**Эй, бу ёруғ дунёда
Андуҳга тўймаганлар!
Биз-ку, дўзахи, баттар,
Ўзини ўйлаганлар;
Хўп, худо бир ярлақаб,
Тушибсанлар жаннатга,
Сизга бунда нима бор,
Ботиб яна ахлатга?!
Яйраб жаннат боғингда,
Қувлашиб юрмайсанми!
Қўлтиқлаб малакларни,
Гаштингни сурмайсанми!..**

**У дунёю-бу дунё
Булардан ҳамма безор.
Кам бу кўрган кунларинг!..
Қағ, қағ, қор ёғ, қор ёғ, қор-рр!**

ПОҚ РУҲЛАР

(Раҳмонни ўрашиб)

**Тинмас ҳаромхўр
Текинтомёқлар.
Токай бошига
Қуламас тоғлар!
Шум қадамлари
Етмаган жой йўқ,**

Ҳар вайронада
Вағиллашар, тўқ.
Истарки булар —
Уйиб кўзини,
Қирсин тирик жон
Ўзи ўзини.
Ташланиб кейин,
Юлиб пўстини,
Ютар талашиб
Улар гўштини.

*Қарғалар ўзларича яна алланималар деб
сўжинишиб, узоқ-узоқларга учиб кетадилар. Бу
маҳал, Раҳмоннинг боши узра искабтопар —
чивинлар ғужғон ўйнайдилар.*

ҲУРЛАР

Қутулиб одам
Бир фалокатдан,
Энди ўзгаси
Босур дафъатан.
Епирилишиб,
Итдай қопарлар,
Сўрар қонини
Искабтопарлар...

ПОҚ РУҲЛАР

Элга ҳароми
Бўлдию подшо,
Ҳаром ишларга
Берди у фатво.
Туғиб ташлашиб
Ҳар ён оналар,

Тўлиб-тошмоқда
Етимхоналар.
Еган бошқаю
Едирган бошқа,
Боқар бутун эл,
Кўтариб бошга.
Замон ўшалар
Замони бўлди,
Ҳар икки дунё
Уларга тўлди.

ИСҚАБТАПАРЛАР

*(Раҳмоннинг дам юз-кўзларига қўнишиб,
дам атрофида учиб, куйлайдилар)*

Уйнаб ғужғон ҳавода,
Учрагани, парвона,
Булут каби босамиз,
Ўпиб-ўпиб қочамиз.
Эркакми у, аёл зот,
Ёпирилиб бирдай, шод,
Оғиз-бурун, бошига,
Тушармиз гоҳ ошига.
Биздан безор ҳамма бир,
Ҳайдар доим бемехр.

(Раҳмонга ёпирилиб)

Нима, сизга ётми биз!
Ким эшитар додимиз?!
Улсак ҳам то, қолсак ҳам,
Ғам чекмас ҳеч бир одам.
Аммо баъзан бешафқат
«Ҳаром бўлди — деб, — овқат»,
Ошингизни тўкасиз,
Туфлаб бизни, сўкасиз.
Кўтарасиз тўпалон:
«Фалон, — дейсиз, — писмадон!»

Энди ҳаром бўлдикми!
Шунча бадном бўлдикми?!
Ахир бизда не гуноҳ,—
Гўдаклар биз — бегуноҳ!..
Нотайиндир отамиз,
Ташлаб қочган онамиз,
Одам эдик биз, бадном,
Чивин бўлдик ўлиб ҳам...

Аmmo сиз кўп қайғурманг,
Шаҳдимизни қайирманг:
Бизларга кўп керакмас:
Ота-она меҳри-бас!
Шу орзуда жон ҳалак,
Излаб доим бир ковак;
Ҳар йўл билан, ишқилиб,
Қонингизга қўшилиб,
Фарзанд бўлиб покдомон,
Топиб меҳр фаровон,
Келмоқчимиз оламга —
Қайта бошдан одамга.
Майли, қўнғиз бўлсак ҳам,
Ҳатто тўнғиз бўлсак ҳам!
Розимиз, не раводир,
Барча жонзот бир ҳозир,
Боқмасин ҳар жин-пари,
Топиб, кучук сингари.
Бўлсин ҳалол отамиз,
Ўз меҳрибон онамиз!..

ҲУРЛАР

(Безовта)

Илон, қаранг,
Келар ёвуқ!..
Шаҳди ёмон,
Турқи совуқ.

ПОҚ РУҲЛАР

Ҳид билмаса
Бунча дарров!
Еки қувлаб
Келарми ёв!..

ҲУРЛАР

Титраб-қақшар
Майсалар зор.
Қайнаб заҳри,
Чопар маккор!

ПОҚ РУҲЛАР

Биларки пес —
Ширин одам,
Аммо лол у
Уртар алам.
Айта олмай:
«Ш-ши... ш-ши»лайди,
Тўлғониб қасд,
Виш-шиллайди.

РУҲЛАР

Кириб-чиқиб
Айри тили,
Келар хоин,
Бузуқ дили.

ПОҚ РУҲЛАР

Қалқон бўлинг одамга сиз,
Ўраб олинг, ҳурлар, тезроқ!
Ёмонликки бор, ҳар қачон
Кўз тикар оч унга ютоқ.
У ҳам сиздай пок, безовта,
Фақат, шўрли, тирик бугун.
Бизга ҳам бу ёруғ олам
Бўлган ахир қоронғу тун.
Ёвуз руҳлар учун доим
Бало-офат нури зиё.
Чақнайлик то бўлиб чақин,
Қолсин гангиб у вовайло.
Ана, кулча бўлиб, мохов,
Кўзларини босмоқда тўр.
Ўт кетган қил арғамчидай,
Тўлғанади ҳар ён, шабкўр!..

ИЛОН

Аҳ-ҳ... ш-шу.. руҳлар,
Одамки бор —
То қиёмат
Уйим мозор.
Жаннат ичра,
Оҳ... билимдон
Эдим бир вақт

Дорвозабон.
Баски, сабаб
Бу касофат
Одам зоти,
Босди гафлат:
Шум Шайтонга
Бериб қўлим,
Дуру садаф,
Зарбоф тўним
Ботиб тамо
Баданимга,
Айланди-ю
Кафанимга,
Отди мени
Ерга раббон.
Туrolмайман
Тикка ҳамон.
Судраламан,
Қўл-оёғим
Чиқармоқчи
Бўлиб доим...
Шундан менга
Қасддир ёмон,
Шу бахтимга
Зомин инсон.

Гарчи кўкда
Мўҳтаводир,
Бунда бироқ
Ҳўл бало бир.
Тегмаганга
Биз — безарар,
У — ҳар мўмин
Учун хатар.
Биз — бир бақа
Билан ҳуррам,

Бир-бирини
Ер бу одам.
Кўрсам доим,
Ошиб қаҳрим,
Солсам дейман
Унга заҳрим.

*(Ўтлар орасидан бошини кўтарганча, вишиллаб,
тилини ўйнатади)*

Аҳ-ҳа, ишошшма,
Шшу ёқиндан
Одам иси
Келар чиндан!..

*(Сал наридан бақаларнинг қуриллаган овозлари
эшитилиб, Илоннинг нияти ўзгаради)*

Жонзотки бор
Тараф-тараф,
Ҳар офатга
Ўзи сабаб.
Чорлар мени
Лақиллашиб,
Қурбақалар
Вақирлашиб!..

*Шу пайт бир Қирпитикан пойлаб келиб,
Илоннинг думидан тишлаб, ғужанак бўлиб
олади. Илон жон ҳалпида ўзини Қирпитиканга
уриб, ундан қутилмоқчи бўлади. Бироқ у ўз
қонига беланиб, тезда чўзилиб қолади ва уни
Қирпи қурбақалар қўшиғи остида маза қилиб
ёябошлайди.*

ҚУРБАҚАЛАР

Ва-вақ, қу-ва, қув-вақ!
Ўтди бу кун, қурр-қур,
Утар ёз ҳам қурр-вақ,

Етар қиш ҳам «хурр-хур».
У кунгача аммо
Вақир-вуқур ҳарён,
Томоқ қоқиб, дувё
Ишларига ҳайрон;
Тутиб хаппа-хаппа,
Чигиртками, чивин,
Ютиб, сувга шаппа —
Ташлаб, бекин-бекин.
Чиқиб сувдан қуруқ,
Сайраймиз тўқ, «қурр-қур».
Сув боссами улуғ,
Сузмоқ яна ҳузур..
Қайга оқизса сув,
Ватан бизга у жой,
Қорин тўйса басу,
Фарқсиз балчиқ, кўл, сой.
Нима ишимиз бор,
Кимлар яшар бунда.
Кимлар келиб хунхор,
Кимлар кетмас кунда.
Қай биримиз кўрсак
Илон оғзида гоҳ,
Ташлаб уни ҳалак,
Қочамиз тенг ҳар ёқ.
Ёр-ёр айтиб яна,
Келин тушир-тушир.
Кечар минди-минди,
Вақирлашиб умр.
Шу бижғиган ур-сур
Ҳаёт учун қувнаб,
Чоп-чоп, югур-югур,
Бир-биримиз қувлаб:
Жуда борсак узоқ —

Бўлиб бир кун осон
Ўз тўнимиз тузоқ,
Ютиб кетар Илон.
Нима қолар биздан,
Бу дунёдан ўтсак?
Чурвақалар билан,
Қолар сассиқ кўлмак.

Утди бир кун, шукур,
Утар ёз ҳам, қурр-қур...

Тўрт тарафни зимистон қоронғилик босиб, узоқ-узоқлардан оч бўриларнинг даҳшатли увлашлари эшитилади.

ПОҚ РУҲЛАР

(Раҳмон атрофида чарақлашиб)

О, қандай зиндон
Бу ялмоғиз тун,
Ютаман дер у
Оламини бутун.
Укириб ёвуз
Оч бўрилар ҳам,
Увлаб нолакор,
Инграр дам-бадам.

ҲУРЛАР

Титраб тоғ-тошлар,
Чўкар ерга зил.
Зирқираб ер-кўк,
Музлаб қолар тил...

ПОҚ РУҲЛАР

Машъум бу кеча
Бағрида танҳо,
Гўёки гирдоб
Узра бепарво —
Она қўйнида
Ётар бу Раҳмон.—
Асраб самовот,
Биз унга қалқон.
Эй, сиз — бегуноҳ
Ҳурлар, гуноҳкор
Ер узра яна
Порлангиз ҳушёр!
Тириклар аро
Йўқ унга шафқат.
Елғиз нажоткор —
Биз — руҳлар фақат.
Куйганмиз қанча
Одам деб у кун,
Ёнайлик баттар
Ловуллаб бугун!..

ПОҚ РУҲЛАР

*(Раҳмон атрофида олов ҳалқага айланишиб,
яқинлашган бўриларга)*

Қариш, эй, йиртқич
Одам аждоди!
Қарғишлар сизни
Мангу жон зоти.

ПОҚ РУҲЛАР

Бўри бўлиб ҳам
Бу одамхўрлар,
Ўз қавмларини
Танимас, кўрлар!..

ҚИРПИТИҚАН

Беозор бир маҳлуқман, нодон,
Аммо суйган емишим — илон.
Қалқон бўлиб пўстиним доим,
Ҳар балодан асрар бу жоним.
На бўри, на тўнғиз қасд қилар
Ва на ўзга ёвуз бас келар.
Ожизман бир одам қошида,
Гўшт бўламан баъзан ошига.
Бу менинг ўз бошимга бало —
Қилмишимга яраша жазо!..

Қанча йиртқич бўлмасин инсон,
Қарғамайман уни ҳеч қачон.
Нафратимдан, тик туриб бу кун —
Наштар бўлиб ҳар битта туким;
Одамзотга кўкнинг иззати
Ва бу тупроқ бўлган қисмати —
Қасоси деб, то тонгла маҳшар
Тикиб жоним унга музаффар,
Мен у хоин донишманд Илон
Қавмларига бермасман омон!

Аммо одам... Унга ҳурматим,—
Бу хатарнок буюк журъатим —
Хизматларим савоби учун —
Меъдасининг давоси учун

Ҳаром эгим буюриб ҳалол,
Пўстинимни ечиб бемалол,
Қўнгли айнаб, ютса ҳам зўрға,
Сўйиб мени, қайнатар шўрва.

(Нола қилиб)

Воҳ, кўпларга теккан касал бу!
Яхшилиқни билмас азал у...
Пўк қорини қилиб ноғора,
Фақат урчиш билан овора!
Топган илми — басир ҳирсиёт,
Семиртирмоқ ерни умрбод.
Ваҳоланки, одамлар аро
Юрар Шайтон қавми таралло.
Ҳам пок Рухлар, Фаришталар ёр —
Асрагувчи жинлардан, бедор.
Қалқон бўлиб улар инсонга,
Чорлагайлар доим имонга.
Аждодларнинг улар беором
Рухларидир, покиза андом!

*(Раҳмон атрофида учиб юрган Ҳурлар, Пок
руҳларга, ҳурмат сақлаб)*

Гуноҳкорман булар қошида,
Беркинаман, кўрсам, лошимга.
Кечиб жаннат роҳатидан ҳам,
Бир шўрликка бўлурлар малҳам.
Аммо сезмас бунга ҳеч инсон,
Хотирламас уларни бир он.
Улар бу пок аждоди тугул,
Ўзини ҳам унутган буткул.
То вужуди бўлмагунча хок,
Дўст-душманни этмаслар идрок.
Қанча унга бўлма дўсту ёр,
Бахш этиб бор кучинг, мадакдор,
Тушиб бир кун Шайтон ўртага,
«Қасали»ни топиб, жўрттага:
«Тамом энди, ўласан, лекин

Даво — деса — ана у...» Секин
Бир йўлини топиб, бу одам
Еб қўяр ўз авлодини ҳам.
Мен ҳам Шайтон сўзи билан бир
Тиф урганман одамга, басир...
Утиб ёруғ дунёдан бир кун,
Наштар билан қопландим бутун,—
Қирпитикан бўлдим масхара,
Илон бўлди емишим яна.
Мана энди, очилиб кўзим,
Ошқозонга давоман ўзим.

*Қаттакон қоятошнинг бир ёғида — Бўри,
бошқа томонида — Тулки, бир-бирларидан
хабарсиз, ҳид искашиб, тумшуқларини
кўтарадилар. Ҳар ёқдан чигирткаларнинг
чириллаганлари эшитилиб туради.*

ҲУРЛАР

(Безовта)

Қайдан пайдо бўлди гумроҳ,
Бу очкўз суллоҳ?..
Бошламаса бир фалокат
Икки касофат!..

ПОҚ РУҲЛАР

Тулки бошлаб келди чоғи —
Шум ғар арвоҳи!..
Ураб олинг Раҳмонни тез,
Кўрмасин у пес...

ТУЛКИ

Кун йўқ менга Бўридан,
Бу сўйлоқ тиш ўғридан!
Қайда юрсам сирғалиб,
Пайдо бўлар тирганиб.
Кўриб узоқдан мени,
Қувиб келяпган эди.
Яшириндим шу тошга,
Унинг нияти бошқа...

Қоплон билса, жанг бўлар,
Баттар бўғилиб улар.
Улақолмади — ўлиб,
Даврим сурардим, кўмиб!
Уч ёққа кетган унгур —
Ини қоларди, ўлгур!..

Далада ҳам тинчлик йўқ...
Барча менга боқар, шўх:
Инларидан, ҳинграшиб,
Чақиришар имлашиб.
Чунки мени билишар,
Шундан улар ирғишлар.
Буни кўриб, жуни тик,
Сакраб эрим дика-дик.
Энди овдан ҳам чиқиб,
Товуқ патини шимиб,
Пойлаб ётар тун бўйи,
Ухлар кейин кун бўйи.
Мен эсам, секин туриб,
Юнгларим ялаб-юлқиб,
Ўхшаб худди одамга,
Ташлаб думим орқамга,
Чиқиб индан жиртаклаб,
Ҳар ўтганга жилпанглаб,

Ҳар унгурга бесабр
Кириб-чиқиб бирма-бир;
Қаратиб ҳар ҳайвонни,
Ҳатто йўлбарс, арслонни,
Очиб кўплар оғзини,
Эргаштириб Тозини,
Қайтаман у уйғонмай.
Шунга ҳам у қувонмай:
«Қайда бўлдинг?»— деб сўрар,
Ухлаб, қаёқдан кўрар?..
Бўрсикдан рашк қилади,
Билмам, қайдан билади?..

Ҳали у қараб турсин,
Инидан ҳайдаб кўрсин:
Қатта товуқ фермага
Бошлиқ акам. Эртага...
Дўст-ёр унга қузғунлар!
Уч-тўрт товуққа улар
Балчиққа бир буйдалаб,
Ташлар уни бурдалаб!
Аммо нарим ҳам ёмон...
Зир титрар бутун ўрмон!
Улиб-тирилиб сал кам,
Энди ўнгланар акам...
Сиртлон-қоплонлар билан
Ташлансами у бирдан...
Акам бечора, агар...
Омон қолмас бу сафар!

Оҳ, кимга қолди куним?
Хазон бўлди гул умрим!
Онам шўрлик — кўп собир,
Худонинг мўмини бир.
Акам-ўкамлар — анқов,
Оналарим ҳам меров...

Қайга борсам, бориб шахд,
Нима, есам, еб хушбахт,
Қилар эдим эркин ов,
Тергамасди ҳеч биров...

ҲУРЛАР

Тисарилар Тулки қояга,
Қапишар у, ана, куйканиб.
Исканиб бир узоқ қорага,
Чўқар, хода думи пийпаниб...

ПОҚ РУҲЛАР

Нина ютган итдай, ербағир,
Тўлғонади Бўри бетоқат...
Руҳлар, ҳозир бўлинг, бу сағир
Омонатга сақланг садоқат!

БУРИ

(Турган жойида доира ясаб)

Ахх, бу Шайтонга шафиқ,
Қайга йўқолди бирдан?
Шу яқинда у қанжиқ,
Бирон кавакка кирган!
Шумлиги-и... бу, муттаҳам,
Бошига етар бир кун,
Пар ёстикдай думи ҳам
Қўнглимга сиғмас бугун.
Қандоқ бўлмасин бироқ,
Керак менга у ҳозир.
Утмас ҳеч қандай томоқ,

Ич-этим бураб оғрир.
Кўрдим демасдим аввал
Бутун бир қўйни, аттанг..
Қани у пўрим мангал,
Манжалақи бу сатанг?!

Утиролмас инида,
Қўймас ўртаб фаҳш кўнгли.
Тез-тез ими-жимиди
Тушар қишлоққа йўли.
Эски чўпқат¹ — ит, тўнғиз,
Жинлар ғажиб талатўп,
Ошно бўлиб ҳар ҳўкиз,
Буйдалашиб девлар хўп,
Кириб келар, худди бир
Подадан қочган сигир!
Рашк ўтида илондек
Тўлғонар эр — Қоплонбек.
Юрар у ғоз, лорсиллаб,
Чил юқтирмас этига.
Бир сўз деса, порсиллаб,
Суваб ташлар бетига...

(Тумшугини ҳар ёққа чўзиб)

Шу атрофдан димоққа
Одам нси урилар.
Қаролмайман у ёққа,
Бир аланга гуриллар...

(Яна исканиб)

Энди ўзга нозик ҳид
Бураб, этим жимирлар.
Уша бу — фасон палид,
Сезиб, нафсим қимирлар.
Амо қани у баттол?
Қочди тушиб олдимга.

1. Мижоз.

**Писиб ётар, эҳтимол,
Шу қоятош ортида?!**

*Ербағирлаб судралганча аста қоятош орқасига
ўта бошлайди.*

ТУЛКИ

(Қирпитиканга кўзи тушиб)
**Шунча мазами Илон?
Худди қиймали хўнон!
Қоплоннинг ҳам жазоси —
Шундай хўнон жазаси!..
(Бўри пойлаб келиб, уни таппа босади)
**Вой-дод, ким бу, қўйворинг?!
Вой белим, вой, оборинг!..****

БУРИ

**Аҳҳа, қўлга тушдингми?
Уйнатай бир пуштингни!..
Лўлилингинг шалтоқи,
Қоплонга қил, шаллақи!..**

ТУЛКИ

(Уғирилиб)
**Вой.. бу сизми?.. Бормисиз..
Нақ юрагим ёрдингиз...
(Қалтираб)
**Шу ҳам ҳазилми, ўлинг,
Жоним қолмади, кўринг...****

БҮРИ

Наринг қурумсоқ қалай?
«Кел, бўйнингдан бир ялай!»¹

ТУЛҚИ

(*Типирчилаб*)
Сизга ишониб бўлдим...
Еб қўясиз, вой, ўлдим!..

БҮРИ

(*Қўйиб юбориб*)
Тур ўрнингдан, ётволмай.
Ўзимни ўнглаб олай...
(*Ҳарсиллаб*)
Озгина ул-бул есам,
Илон кемирар меъдам.
Қайдан бўлмасин, тез чоп,
Битта Кирпитикан топ!

ТУЛҚИ

(*Ўзича*)
Ҳа-ҳа, сени бир боппай,
Энди ўчимни олай!..
Шундоқ аммам ҳур-пайкар
Ҳали ҳам машҳур агар,
Аммо сен деб, пес қари,
Ўтар юзи тескари...

1. А. Обиджон сатри.

(Бўрига таънали эркаланиб)
Айтмайсиз ҳам бир оғиз,
Шунақа-а... биз — бировмиз...
Биз-ку, энди, беқадр,
Уйланг ўзингиз ахир!

ПОҚ РУҲЛАР

Иўқ Тулкилар имони,
Қолган улар қарғишга.
Кўринг, ҳозир ўз жони
Учун тайёр ҳар ишга.
Бир вақтлар бу ҳайвон ҳам
Яшаб одам сувратда,
Одамларни дамодам
Дучор этган ғурбатга.
Ёв босиб эл-юртини,
Талаб ётса, бу шалтоқ
Ўзгартириб турқини,
Топган душмандан паноҳ.
Сўнг ўз қавми оралаб,
Пойлаб оғзини доим:
Ким душманни қоралаб,
Ватаним деб куйса ким,
Сотиб уларни ёвга,
Ўз элини хўрлаган.
Дўстлик қилмас бировга,
Ўзига эл бўлмаган,
Ўзларининг ҳам охир
Ўзган бошини душман.
Ҳушёр бўлинг, у ҳозир
Биров пойига тушган.

ТУЛҚИ

*(Қирпитикан томонга бир кўз югуртириб,
Бўрига)*

Сиз ётиб, пойлаб туринг,

Имо қилсам, югуринг...

*Қирпитикан Илонни еб битириб, энди жиламга
деганда, Тулки бир ҳатлаб, унинг олдини кесиб
чиқади. Бу шарпадан чўчиб кетган Қирпитикан
даров гужанак бўлиб олади.*

Вой, бу менман, Қирпижон,

Уйинг куйгур бу Илон

Бош суқмаган тешик йўқ,

Шундай шилқим, кўзи лўқ.

Ул, яланғоч, ҳўл таёқ!

Ушланг уни ҳозироқ.

Судралиб у бетаъсир,

Ўтди шу ёққа ҳозир.

(Ноз билан буралиб)

Ёрдам беринг бизларга,

Қолиб кетмас қизларда!

КИРПИТИКАН

(Ўз ишидан мағрур, аста бошини чиқариб)

Қўрқманг асло, Тулкихон,

Йўқ энди ҳеч у Илон!

Худо етказиб бугун,

Тутиб едим сал бурун.

ТУЛҚИ

(Қувониб кетган бўлиб)

Вой, ростми, оҳ, Қирпижон,

Йўқ сизга тенг қаҳрамон!

Барча безор, бетоқат,
Сизга эса у — овқат!..

(Қирпитиканга яқинроқ сурилиб)

Айтиб сизни доимо,
Мақтар эди ойим, о,
Нега парво қилмабман?
Оҳ, мен олдин билмабман!..
(Унга яна ҳам яқинлашиб)
Дўст бўлайлик... бир умр!
Кўриб уни, вой ўлгур,
Қолди фақат сувратим.
Уйнар ҳали юрагим.

(Енига ёнбошлаб)

Ушлаб кўринг сиз, мана,
Уришини... қанақа!..

*(Қирпитикан аста ўрмалаб, унинг кўксига
қулоғини олиб боради)*

Уялманг-да, ўлинг сиз,
Мана, беринг қўлингиз!
Кўринг, ошган иссиғим,
Секинроқ, вой, қитигим!...

(Ўзини гўлликка солиб)

Нега мунча қалтираб,
Пишқирасиз ҳансираб?!
Чиқиб кетгудай, бирам,
Уйнар юрагингиз ҳам.

ҚИРПИТИҚАН

(Баттар ҳаяжонланиб)

Шунақа... шу... ҳайрокман...

Қўрқманг, мен ҳам ҳайвонман,
Яна зоғ йўқ, ўзимиз..
Қанақасиз ўзи сиз!?
Вой-бў, ёмон уряпти!
Қаратинг бу юракни.
Қани, ётингчи ҳозир,
Тинглаб кўрай ўзим бир.

*(Унинг тиканларидан гаши келиб, ёлгон нос
билан)*

Баррангиз одош бўлсин!...
(Четга)

Бўривойга ош бўлсин...

*Бу муомаладан Қирпитикан ийиб кетиб,
тарвақайлаб ётади. Тулки унинг ҳар ёғига — дам
қулоғи, дам иссиқ тумшугини босиб,
эркалагандай, роса текширган бўлади.
(Бурнини жийириб, ўзича)*

Бунча бадбўй, вақ, вой-вой,
Худди эски ҳаложой!
(Қирпитиканга)

Нима бало қилдингиз?
Бирам хушбўй ҳидингиз!
(Ўзича)

Етмак учун мақсадга,
Ҳар қандай гўнг, ахлатга
Тиқиб тумшуқ, аъмолим —
Булғамоқдир авлодим.

*У, қаршилик кўрсата олмаслигига қаноат
ҳосил қилгач, бир тишлаб, Қирпининг
қорнини ёриб ташлайди. Тулки думини
ликиллатганини кўрган Бўри ўқдай учиб
хелиб, уни то тиконли териси қолгунча, ялаб-
юлқиб, бир зумда еб битиради.*

БҮРИ

(Бирдан даҳшатли бўжириб)

Ёрдам беринг, оҳ маккор!
Ушланг Тулкини, ким бор?..
(Ернарчин йиқилади)

ПОҚ РУҲЛАР

(Безовта порлашиб)

Чақнанг баландроқ,
Сафлар бўлсин зич.
Шерикларини
Чорлар у йиртқич!..
Тулки макрига
Илиниб осон,
Ютди Қирпини,
Ҳал бўлмай илон...

ҲУРЛАР

Ер тишлаб Бўри
Ётар қон қусиб.
Тулки иршаяр,
Ербағир пусиб.
Гўё ҳеч гап йўқ,
Ухлар хотиржам.
Қисиқ кўзлари
Чақнар дам-бадам.

ПОК РУҲЛАР

Во, бу алвасти!
Оҳ, илонвачча!..
Булар дастидан
Жувонмарг қанча...
Турар шайланиб,
Тўлғонар думи.
Келмоқда ўраб
Бўрилар уни!...

ҲУРЛАР

Думи бўйнига
Уралар, қизиқ...
Худди қиз бола,
Бу қандай қилиқ?!
Рақс тушар гўё,
Давра айланиб.
Чўкиб Бўрилар,
Боқар яланиб.

ПОК РУҲЛАР

Наҳот булар ҳам
Унга илиқиб,
Икки қўлини
Бурнига тиқиб,
Қолурлар қуруқ?—
Қочар шарманда?!
Босиб келар, воҳ,
Ташланар, ана!

ҲУРЛАР

Иўқ буларда шарм...
О, бу тирик жон!
Ерил, эй, замин,
Йиқилсин осмон...
. : : :
Судраб ҳар сари,
Талаб, тортишар,
Худди зар матоҳ,
Йиртиб қочишар...

ПОҚ РУҲЛАР

Оҳ, қандай ваҳшат,
Бу қоронғу тун!
Олар жонзотлар
Бир-биридан хун...
Одам бўлиб ҳам,
Тинмай булар ҳеч,
Бир-бирин тишлаб,—
Тортган эрта-кеч.

ҲУРЛАР

Бири оғзида
Елғиз оғзида
Бирида — ўпка,
Ичак-чавоғи.
Боши ётар қон,
Чақчайган кўзи.
Думи юз бўлак.
Хомталаш ўзи...

ПОҚ РУҲЛАР

Бунда шу — ҳаёт...
Ерилуր паққос
Қимнингки кўзи
Очиқ бўлса, торс!
Яхшики — беҳуш
Раҳмон ушбу дам.
Улар тил тортмай
Ҳуши бор одам!

ҲУРЛАР

Тарҳар қуюн сингари
Йиртқиҷлар ҳам ҳарёқ — қон...
Оқсаб борар бирлари,
Баъзилари бермиш жон.

ПОҚ РУҲЛАР

Қўрқоқлар — шу, келса бахт,
Дўстидан ҳам тонишар.
Бир фалокат етган вақт
Барчага тенг ёпишар...

ҚУРЛАР

Тиниб бирдан нотинч бу олам.
Тилга кирар чигирткалар ҳам.

НОҚ РУҲЛАР

Қиличини ташлашиб ҳозир,
Уриб кетган эди ивига.
Ев қочганда, гариллаб ботир,
Епишарлар энди қинига...

ЧИГИРТҚАЛАР

Айланади чархпалак,—
Кеча-кундуз, чирр-чир,
Кечар не-не савдолар
Бошимиздан гирр-гир.
Ризқимизни териб жим,
Юргандай биз гирр-гир,—
Ҳар қадам хавф-хатардан
Қақшар юрак зирр-зир.
Ана бири — йиртқичлар,
Бир Тулки деб, хирр-хир,
Йириб-йиртди, тишлашиб,
Бир-бирини ширр-шир.
Томоқлари тақиллаб,
Даррандалар «чирр-чир»,
Пойлаб юрар бизни ҳам,
Оғиз очиб қирр-қир.
Сал бошимиз кўтарсак,
Учиб келиб пирр-пир,
Чангал урар оч арвоҳ,
Паррандалар бирр-бир.
Ут, ушоқ еб, яланғоқ,
Ўрнимиз лой, кирр-чир,
Оёқ ости умримиз,
Айтишамиз жирр-жир.
Бош бўлмаса бир бошда,
Юрсак титраб дирр-дир,

**Босиб ўтар ҳар ҳайвон,
Темирлар ҳам тирр-тир...**
*Ҳурлар, Пок руҳлар яна нимадандир
безовта бўлишиб, чарақлаб ёнадилар.*
**Нур төвланар бир, ана,
Бу не бало сирр-сир?
Жонинг бўлса, қочиб қол,
Ин-инингга кирр-кир!..**

МУНДАРИЖА

ТОШҚЕНТ ОҲАНГЛАРИ

БИРИНЧИ ҚУШИҚ

Зилзила	5
Муҳаббат савдоси	9
Қарвон келар, нор келар	11

ИККИНЧИ ҚУШИҚ

Кенг жаҳон Тошкент	15
Омон-омон	17
Хаёл осмонида	18
Балиқ йили	21
Янги ойнинг ўроғи	25

БИР ГУЛ БОРҚИ...

«Нима қилдим сенга...»	28
Бир гул борқи...	28
Ўзбекистон тел евидениесига	29
Тўртликлар	32
«Дўстлар, бугун мен...»	33
Ер	34
Сотқин	34
Тонг шеъри	35
Ҳайвонот боғида	37
«Қўҳна қошотда...»	40
Уйғониш даврида	40

ДОСТОН

Безовта руҳлар	41
--------------------------	----

Литературно-художественное издание

На узбекском языке

Чулпан ЭРГАШ

КАРАВАН ПРОХОДИТ

Стихи, поэма

Муҳаррир АСАД ДИЛМУРОД

Мусаввир А. ЛИГАИ

Расмлар муҳаррири Н. АБДУЛЛАЕВ

Техн. муҳаррир В. ДЕМЧЕНКО

Мусаҳҳиҳ С. САЙДАЛИМОВ

ИБ 2726

Босмахонага берилди 30. 01. 90. Босишга рухсат этилди 10. 04. 90. Формати 70×90¹/₃₂. 1-босма қоғозга «Литературная» гарнитурда юқори босма усулида босилди. Шартли босма тобоғи 2,92. Нашр тобоғи 3,03. Шартли кр.-отт. 3,21. Тиражи 5000. Буюртма 60. Шартнома 56—89. Баҳоси 40 т.

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети «Ёш гвардия» нашриёти. Тошкент, 700113, Чилонзор район, 8-квартал Қатортол кўчаси, 60.

Ўзбекистон ССР Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси ишлари Давлат Комитети Тошкент «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бирлашмасининг 2-босмахонасида босилди. Янгийўл шаҳри. 702800. Самарқанд кўчаси, 44.

ЭРГАШ, ЧЎЛПОН.

Карвон келар. [Шеърлар].— Т.: Ёш гвардия, 1990.— 80 б.

Чўлпон Эргаш шеърляти она юрт улуғворлиги, халқ дарди-қувончи, армони ҳақида қизгин поэтик мусоҳабага киришади. Шоир бу мусоҳабани фалсафий мушоҳадалар, бетакрор бадий образлар билан бойитишга интилади. «Безовта руҳлар» достони азалу абад эзгулик кушандаси бўлган ёвузликни фош этувчи ўзига хос ҳукмнома сингари жаранглайди.

Эргаш Ч. Караван проходит. Стихи.

Уз2